

Z kroniki naukowej

POLSKA MIĘDZY NIEMCAMI A ROSJĄ

W dniach 28-29 listopada 1996 r. w Poznaniu odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa zorganizowana przez Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM (INPiD). Poświęcona była ona różnorodnym aspektom warunkującym rozwój Polski w kontekście jej sąsiednich stosunków z Niemcami i Rosją (b. ZSRR). Konferencję otworzył prof. Marek Kręglewski, który powitał wszystkich uczestników, a szczególnie gości zagranicznych z Republiki Federalnej Niemiec, Rosji i Austrii.

Pierwszy referat pt. *Historyczne uwarunkowania rozwoju stosunków pomiędzy Polską, Niemcami i Rosją* przedstawił prof. Antoni Czubiński z Instytutu Historii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu zwracając uwagę na różne aspekty rozwoju tych stosunków. Referat ten wzbudził duże zainteresowanie uczestników konferencji. Następnie dr Witold Mazurczak (INPiD UAM Poznań) wygłosił referat pt. *Polska między Niemcami i ZSRR w polityce Londynu w latach 1918-1925*, a dr Olaf Meuther z Uniwersytetu w Düsseldorfie (RFN) *Polska i kwestia niemiecka po 1945 roku*. Z kolejnym referatem pt. *Stalin a „sprawa polska”* wystąpił prof. Wiktor Z. Malkow (Rosyjska Akademia Nauk w Moskwie).

Prof. Zdzisław W. Puślecki w swoim wystąpieniu pt. *Ekonomiczne aspekty stosunków Polski z Niemcami w połowie lat dziewięćdziesiątych* zwrócił uwagę przede wszystkim na polsko-niemieckie obroty handlowe, wzajemną współpracę inwestycyjno-kapitałową, problemy polsko-niemieckiego ruchu granicznego, handel przygraniczny i euroregiony. Z. Puślecki podkreślił wielką rolę i znaczenie stosunków polsko-niemieckich dla transformacji gospodarki polskiej i zwrócił uwagę na potencjalne korzyści jakie można uzyskać w przyszłości z wzajemnej wymiany handlowej oraz w wyniku pomocy finansowej i technicznej ze strony naszego zachodniego sąsiada.

Z kolejnym referatem pt. *Pułapka europejska albo „długie pożegnanie” z suwerennością narodowo-państwową* wystąpił dr Krzysztof Glass z Instytutu Państwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Wiedeńskiego (Austria). Następnie prof. Andrzej Chodubski (Uniwersytet Gdański) wygłosił referat pt. *Stosunki polsko-niemieckie a tożsamość europejska*. Wzbudził on duże zainteresowanie. A. Chodubski wychodząc z założenia, iż Polska i Niemcy stanowią elementy składowe tej samej cywilizacji, nasze wzajemne stosunki scharakteryzował z punktu widzenia tzw. nauki o cywilizacji, tzn. przez pryzmat tożsamości europejskiej. Autor szczególną uwagę zwrócił na znamiona cywilizacyjnej współpracy i kulturowego przenikania się obu państw na przestrzeni wieków, w odniesieniu do takich zagadnień jak: chrystianizacja Polski, powiązania dynastyczne oraz niemieckie wpływy polityczno-społeczne i gospodarcze na ziemiach polskich. Podkreślił też wspólne polsko-niemieckie elementy kulturowe, znajdujące swą podstawę w przeszłości greckiej, rzymskiej, chrześcijańskiej oraz europejskim doświadczeniu rozwoju ekonomicznego i społeczno-politycznego. Wyjątkowo silny ładunek zjawisk negatywnych w rozwoju stosunków polsko-niemieckich autor referatu zauważył w nadal funkcjonujących stereotypach, znacznie utrudniających obiektywną ocenę przeszłości i kształtowanie nowej,

wspólnej rzeczywistości cywilizacyjnej. Za źródło i przyczynę tych zjawisk profesor uznał mało rzetelną i powierzchowną politykę edukacyjną obu narodów.

Interesujące wnioski zostały też zawarte w referacie pt. *Niemcy jako „brama do Europy” w polskiej opinii politycznej* dr Elżbiety Stadtmüller z Instytutu Nauk Politycznych Uniwersytetu Wrocławskiego. Autorka przedstawiła analizę poglądów różnych polskich partii politycznych wobec Niemiec, problemu współpracy polsko-niemieckiej oraz roli RFN w europejskich procesach integracyjnych. Stanowisko polskich ugrupowań politycznych uogólniła wokół trzech podstawowych postaw: pełnego, bezwarunkowego poparcia dla polityki reintegracji z Europą; akceptacji takiej polityki, jednak przy uwzględnieniu pewnych niebezpieczeństw i zagrożeń z tym związanych; polityki obaw i zastrzeżeń co do prób jak najszybszej integracji europejskiej. E. Stadtmüller zaprezentowała też wyniki badań opinii publicznej w Polsce na temat postrzegania Niemiec i Niemców przez społeczeństwo polskie. Wyprowadziła z nich wniosek, iż współczesna RFN widziana jest w naszym kraju jako niezbędny, co wcale nie oznacza, że z chęcią i sympatią akceptowany partner polityczny i gospodarczy. Kolejny referat pt. *Stosunki polsko-rosyjskie na tle sytuacji wewnętrznej w Rosji* przedstawił ambasador RP w Moskwie Stanisław Ciosek. Następnie dr Jolanta Bryła wygłosiła referat pt.: *Mocarstwowe dążenia Rosji/ZSRR w kontekście idei stref wpływów w stosunkach międzynarodowych*, a prof. Marcei Kosman przedstawił referat pt.: *Gniewy o Krzyżaków*.

W dyskusji aktywny udział wziął prof. Czesław Mojsiewicz, prof. Antoni Czubiński (interesująca była polemika pomiędzy profesorami na temat roli i znaczenia doświadczeń historycznych w pojmowaniu zdarzeń współczesnych i kreowaniu przyszłości), prof. Bogdan Koszel, prof. Andrzej Chodubski oraz goście zagraniczni. Obrady pierwszego dnia zakończyło spotkanie z goszczącym w Poznaniu, byłym ambasadorem RP w Rosji, Stanisławem Cioskiem. Przedstawił on własne opinie na temat aktualnej sytuacji politycznej w Rosji, przewidywanych kierunków polityki zagranicznej tego państwa oraz specyfiki bieżących stosunków polsko-rosyjskich. W odniesieniu do ostatniego zagadnienia zwrócił uwagę na negatywną – jego zdaniem – rolę prasy polskiej, przejawiającą się w mało obiektywnym kształtowaniu opinii publicznej w naszym kraju, choćby wobec takich kwestii jak specyfika życia w Rosji i inwestowania na jej terenie. Ambasador wnikliwie ustosunkował się też do licznych związanych z tym pytań i opinii.

Drugi dzień obrad konferencji rozpoczął się od wystąpienia prof. Bogdana Koszela (Instytut Zachodni, UAM Poznań), który wystąpił z referatem pt.: *Polska w niemieckiej koncepcji bezpieczeństwa zbiorowego*. Następnie prof. Ragnar Leunig wygłosił referat pt. *Problem konfliktów etnicznych w Europie Środkowo-Wschodniej*, a dr hab. Włodzimierz Malendowski (UAM, Poznań) wystąpił z referatem pt. *Narodowy i międzynarodowy wymiar bezpieczeństwa Rosji. Cele strategiczne i doktryna obronna a dylematy polityki zagranicznej*.

W dobie przewidywanych zmian w rosyjskiej, wojskowej doktrynie obronnej interesująca okazała się problematyka poruszona przez W. Malendowskiego. Priorytety polityki zagranicznej Rosji autor wystąpienia rozpatrzył w kontekście dwóch wzajemnie ścierających się modelowych rozwiązań: euroazjatyckiego i euroatlantyckiego. Zwrócił też uwagę na dylemat rosyjskich elit politycznych wobec wyboru którejś z tych opcji. Ponadto w kompleksowy sposób ukazane zostało stanowisko dyplomacji rosyjskiej wobec Paktu Północnoatlantyckiego, jak i argumentacja uzasadniająca sprzeciw Rosji wobec poszerzenia *NATO* o kraje Europy Środkowo-Wschodniej, w tym głównie Polski. Na tym tle prof. W. Malendowski w systematyczny sposób zanalizował: doktrynę wojenną Federacji Rosyjskiej z 2 listopada 1993 r., w której m.in. po raz pierwszy Rosja nie zagwarantowała, iż nie użyje broni jądrowej jako pierwsza; problem rosyjskich stref interesu i związaną z nim kwestią tzw. bliskiej zagranicy; rosyjską propozycję modelu bezpieczeństwa europejskiego, którego rdzeń i podstawę stanowić miałyby Organizacja Współpracy i Bezpieczeństwa w Europie (OBWE); ewentualne, negatywne skutki jakie zdaniem rosyjskich ośrodków władzy mogłyby wywołać decyzja *NATO* o rozszerzeniu swych struktur na nowe kraje członkowskie. Autor wystąpienia ostatecznie skonstatował, że Rosja nie ma jednak ani środków, ani *de facto*

zamiarów przeciwstawienia się decyzjom państw Europy Środkowej i Wschodniej o przystąpieniu do NATO. Może ona jedynie proces ten opóźniać, by zyskać lepszą pozycję przetargową w uzyskaniu od państw zachodnich pewnych koncesji i ustępstw na innych polach. Prof. Aleksiej M. Filitow wystąpił z referatem pt. *Niemcy, Polska, Rosja – niektóre problemy stosunków wzajemnych*, a dr Zbigniew Czachór (UAM, Poznań) przedstawił referat pt. *Narodowa strategia integracji europejskiej. Analiza porównawcza na przykładzie Polski i Niemiec*. Z kolei dr Helena Głogowska (Uniwersytet Gdański) przedstawiła referat pt. *Białoruś w polityce polskiej między Niemcami a Rosją*. Prof. Jacek Sobczak omówił problem współpracy polsko-litewskiej w aspekcie stosunków Polski z państwami ościennymi. Kolejne zagadnienia przedstawił mgr Cezary Trosiak (UAM, Poznań) w referacie pt. *Procesy społeczno-ekonomiczne na pograniczu Polski z Niemcami i Polski z krajami Wspólnoty Niepodległych Państw*. Następnie dr Janina Mrówczyńska (UAM, Poznań) przedstawia referat *Kulturalne aspekty stosunków Polski z Niemcami i Rosją*, a dr Bogdan Nawrot (UAM, Poznań) wygłosił referat pt. *Polityka rozwoju regionalnego w Polsce w perspektywie stosunków z państwami ościennymi*. Dr Krzysztof Borowczyk (UAM, Poznań) wystąpił w referacie pt. „*Swoi i obcy*” – *postawy młodzieży wobec sąsiadów Polski*. Doc. Jan Załubski (UAM, Poznań) w swoim referacie przedstawił problem ekspansji niemieckich wydawców na polski rynek prasowy.

Autor odnosząc się do problemu prywatyzacji polskiej prasy po 1989 r., starał się znaleźć odpowiedź na kilka istotnych kwestii związanych z tym procesem. Wyraził swe obawy dotyczące zjawiska internacjonalizacji prasy w naszym kraju. Rozważania te, J. Załubski skupił wokół następujących pytań: czy koncentracja wielu tytułów w rękach nielicznych potentatów zachodnich nie wyeliminuje z rynku wydawców słabszych, którzy nie traktują zysku jako wyłącznego celu swej działalności? czy obcy wydawcy nie będą zbyt głęboko ingerować w sprawy kadrowe i programowe polskich redakcji? czy istotnie możliwa jest pełna niezależność i swoboda wypowiedzi polskiego dziennikarza, gdy jego pracodawcą jest obcokrajowiec?

Wszystkie wystąpienia spotkały się z dużym zainteresowaniem ze strony uczestników konferencji. W podsumowaniu podkreślano wielką przydatność tego typu spotkań w upowszechnianiu wiedzy na tak ważne i aktualne tematy oraz celowość organizowania podobnego typu konferencji w przyszłości.

Maciej Walkowski

SEMINARIUM DLA POZNAŃSKICH I BYDGOSKICH STUDENTÓW HISTORII W OST-AKADEMIE W LÜNEBURGU

Rola wymiany naukowej między Polską i Niemcami dla zbliżenia między tymi państwami nie ulega wątpliwości. Jednym bowiem z najważniejszych jego warunków jest pogłębianie wiedzy o sobie, swoich dziejach, bezpośrednia konfrontacja poglądów, i wypracowanie wspólnego obrazu przeszłości pozwala na likwidację głęboko zakorzenionych stereotypów i uprzedzeń. Odnosi się to szczególnie do budzących ciągle jeszcze emocje i nieufność tematów z minionego pięćdziesięciolecia oraz współczesnych problemów wzajemnego sąsiedztwa. Ważne jest, aby kontakty takie odbywały się już na szczeblu studenckim, kiedy to kształtuje się dopiero naukowy i polityczny kościec młodych ludzi.

Taki cel przyświecał organizatorom seminarium naukowego, jakie odbyło się w dniach 16-23 lutego 1997 r. w *Ost-Akademie* w Lüneburgu. Uczestniczyli w nim członkowie Sekcji Niemcoznawczej Koła Naukowego Historyków UAM oraz studenci historii bydgoskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej.